

Ik zet net de boodschappen op het aanrecht als de telefoon gaat. Ik herken het nummer niet. Het is een oud-tante, tante Claudetta, die belt. Of ik even rustig wil gaan zitten.

‘Je moeder is overleden,’ zegt ze. Haar stem klinkt plechtig. Ze hebben Marita in haar eigen huis gevonden. ‘We denken dat het een hartstilstand is geweest.’ Ze laat even een stilte vallen.

Ik weet niets te zeggen.

‘Er moet van alles worden geregeld, een hele papierwinkel is dat altijd,’ vervolgt ze als ze merkt dat ik geen woorden kan vinden. ‘Maar allereerst natuurlijk een uitvaart. De vraag is of jij als oudste zoon die taak op je wil nemen.’

Hoewel ik overdonderd ben door het telefoontje voel ik niet het diepe verdriet dat je erbij zou verwachten. Ook al was ik op verzoek van mijn tante niet gaan zitten, dan nog was ik denk ik niet van ellende door mijn knieën gezakt. En toch hoef ik niet lang over mijn tantes vraag na te denken. Ik besluit vrijwel meteen op het vliegtuig naar Suriname te stappen. Ondanks alles. Ook al heb ik tante Claudetta nog nooit in mijn leven gezien. Ook al is mijn moeder nooit een moeder voor me geweest. Het

vreemde is dat ik altijd van haar ben blijven houden. Ik gun haar een mooi afscheid. En als ik eerlijk ben speelt er nog iets mee. Ik wil laten zien dat ze op me kan rekenen. Ik wil duidelijk maken: jij bent er misschien niet voor mij geweest, maar ik ben er wel voor jou. Ook nu. Ik zal wél doen wat ik moet doen.

Dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Hoe regel je een uitvaart in een land waar je de weg niet kent, waar je jaren geleden pas één keer kort bent geweest? Een kleine maand was ik er toen. Met mijn zus. Ik ken er eigenlijk niemand. Mijn tante heb ik één keer eerder aan de telefoon gehad. Dat is alles. Toch regelt ze dat er een auto met chauffeur op mij staat te wachten als ik aankom op Zanderij, de nationale luchthaven van Suriname, en wordt ze mijn gids en mijn houvast.

Het is een kleine drie kwartier rijden om vandaar bij plantage Boxel te komen, een voormalige suikerplantage aan de Surinamerivier. De plantage was vroeger omringd door andere plantages, en is nog altijd omsloten door de Parakreek en de rivier. Nu staan er huizen. De auto stopt voor de poort van een uitgestrekt terrein met enkele woningen en in de verte, aan het einde van de oprijlaan, een knoeperd van een blauw met wit beschilderde villa. Het is de woning van mijn oudtante.

‘Een eigen ontwerp,’ had ze me eerder verteld bij het maken van onze afspraak. ‘Ik heb een bordes laten maken zodat ik naar mijn gasten kan zwaaien.’ Onmiskenbaar heeft ze inderdaad iets vorstelijks over zich.

Op een wonderbaarlijke manier klikt het meteen als ze me verwelkomt in haar huis. Misschien is het de manier

waarop ze de chauffeur bedankt voor zijn diensten, waarin ik mezelf herken. De blik in haar ogen als ze me aankijkt; zoals ze haar hand op mijn schouder legt. Het plan van aanpak dat ze al in haar hoofd heeft en met me deelt. Het voelt vanaf het eerste moment vertrouwd.

Ze is een kleine vrouw en al behoorlijk op leeftijd, maar ze is sterk. Ik merk dat we uit hetzelfde hout gesneden zijn. Ze is een krachtige zakenvrouw, gewend om het voortouw te nemen en knopen door te hakken. Ze reageert op het overlijden van mijn moeder precies zoals ik reageer: we moeten nu van alles regelen, de emoties komen later. Als ik een opsomming geef van wat we allemaal te organiseren hebben kijkt ze me eerst verbaasd aan. Dan klakt ze met haar tong en knikt. Ze herkent dit, zo zit zij ook in elkaar, we zijn familie.

‘Ah, mi gudu, je kunt wel zien van wie je er een bent!’ Haar ogen glunderen. Het raakt me diep dat ze net als ik ook die verwantschap voelt, die herkenning ziet en me dat laat voelen. Ze is mijn onverwachte parel van Suriname.

Claudetta gaat met me mee naar het uitvaartcentrum. Onderweg erheen neemt ze me even bij de arm.

‘Ik wil het toch even gezegd hebben, dat ik het zo verdrietig vind dat je zus Eartha er niet meer bij kan zijn. Dat je dit nu allemaal alleen moet doen. Niet echt alleen, want ik ben er voor je, dat weet je. Maar toch. Ik had het graag anders gezien, mijn lieve jongen.’

Ik ben ontroerd door haar medeleven. Natuurlijk had ik het ook graag anders gehad. Met Eartha naast me. Ik vind het verschrikkelijk dat Eartha er nu niet meer bij kan zijn, dat heeft Claudetta goed begrepen. Na alles wat mijn

zus heeft ondernomen om haar relatie met haar moeder te herstellen was het zoveel passender geweest. Ze heeft zo haar best gedaan de scherven van onze jeugd te lijmen. Ik heb dat nooit kunnen opbrengen.

Een jaar geleden, in 2020, kreeg ik een telefoontje van mijn neefje dat Eartha, zijn moeder, vanwege een hersenbloeding met de traumahelikopter met spoed naar het ziekenhuis in Tilburg was gebracht. Ik had die dag een draaidag voor het tv-programma *First Dates*, maar ben meteen naar haar toe gegaan. Ze was toen al niet meer aanspreekbaar en was er slecht aan toe. De arts vertelde dat er geen hoop was op herstel. Als ze nog zou bijkomen zou ze nooit meer een normaal leven kunnen leiden. Ze zou een kasplantje zijn voor de tijd die haar nog gegund was.

Dat was helemaal niks voor Eartha. Ze hield van dansen. Ze genoot van muziek. Bij feestjes fladderde ze als een betoverende vlinder door de ruimte. Ik genoot ervan naar haar te kijken. Als ze eenmaal je blik gevangen had werkte haar enthousiasme aanstekelijk. Het was een van de moeilijkste beslissingen die ik ooit heb moeten nemen. Ik realiseerde me ook dat ik op het punt stond om iemand kwijt te raken die verschrikkelijk belangrijk voor me is geweest. Iemand er vanaf het eerste begin was geweest en alles heeft meegemaakt wat ik heb meegemaakt. Iemand die mij door en door kende. We hadden aan één blik genoeg om elkaar te begrijpen. Ze was in haar eentje eigenlijk als een hele familie voor mij – vader, moeder, zus, alles ineen. Een sterke, moedige vrouw die de moeizame relatie met haar moeder had proberen te lijmen, die had gepoogd er wat van te maken. Die een nare relatie met de vader van

haar kinderen achter de rug had en kortgeleden een nieuwe liefde had gevonden. Maar die daar nu krachteloos in het ziekenhuisbed lag.

Ik moest haar loslaten. We hebben moeten besluiten de behandeling stop te zetten. De beademingsapparatuur werd uitgezet, terwijl ik haar hand vasthield alsof ik haar nog kon redden. Tot haar laatste adem heb ik met haar hand in de mijne tegen haar gepraat en afscheid genomen. De Eartha die ik had gekend was er niet meer.

Toen mijn moeder hoorde dat Eartha was overleden wilde ze naar Nederland komen voor de uitvaart. Ik kreeg een telefoontje van tante Claudetta met de vraag of dat in orde was. Het was de eerste keer dat ik haar aan de lijn had. Nou, dat was het niet, wat mij betreft. Dat kon ik er echt niet bij hebben. Ik had zoveel verdriet om Eartha, ik had gewoon geen ruimte meer over voor nog meer emoties. Hoe moest ik nu ook nog mijn moeder opvangen, met al haar eigen verdriet? Wie in Nederland zou dat anders voor me doen of me daarbij helpen? Ik kon het in ieder geval niet aan, dat stond voor mij vast. Ondanks het feit dat ik mijn tante voor de allereerste keer sprak begreep ze de situatie onmiddellijk. Zij drong niet verder aan, maar zei alleen: 'Correct.' En meteen daarna: 'Dan gaan we het zo doen.'

Nu ik bij haar ben voor het afscheid van mijn moeder wijst Claudetta me de stoel aan waarop mijn moeder zat toen mijn tante haar vertelde dat ze echt niet naar de begrafenis kon komen.

'Je kunt wel zien dat ze het er niet meer eens was. Kijk, zie je die scheur in de leuning? Met zoveel kracht kwam

de boosheid van je moeder los! Kun je het je voorstellen?’

Ik weet niet wat ik terug moet zeggen. Ik kan alleen maar vol ongeloof naar de gehavende stoel staren.

Mijn moeder heeft destijds nog wel een brief geschreven. Die heb ik voorgelezen op de uitvaart, uit liefde en respect voor Eartha. De woorden van mijn moeder zouden aan iedereen bewijzen dat het mijn zus wél gelukt was mijn moeder te bereiken, contact met haar te krijgen, een band met haar op te bouwen. Ondanks mijn moeder was mijn zus daar uiteindelijk in geslaagd. Ondanks alles wat er gebeurd was in het verleden, in onze jeugd. Ik gunde het haar zo. Ik moest de brief wel voorlezen. Ook al ging ik over al mijn eigen grenzen heen en schreeuwde alles in mij dat ik dit niet wilde. Na al die jaren van afstand nemen van mijn moeder, na al die jaren dat ik haar van me af kon laten glijden als was ik van teflon, moest ik opeens de emoties van mijn moeder bij me binnenlaten om de speech te kunnen houden. Ik voelde me kwetsbaar, terwijl ik sterk wilde blijven. Het was zwaar, nog veel zwaarder dan ik al dacht.

Mijn tante Claudetta is geschokt als ik haar vertel dat ik in een kindertehuis heb gewoond. We zitten de papieren voor de uitvaart van mijn moeder te ordenen en kaarten te schrijven. Haar hand valt stil en ze kijkt me met grote ogen aan.

‘Mijn jongen, ik wist niet eens dat je bestond. Je moeder heeft nooit over je verteld. Niemand wist ervan. Ik weet pas sinds een paar jaar van je bestaan. Ze vertelde het me pas jaren nadat ze naar hier was teruggekeerd. Anders hadden we je toch meteen uit dat tehuis gehaald.’

Ze vindt het extra pijnlijk omdat ze zelf al vele jaren adoptiekinderen onderhoudt en maatschappelijke doelen ondersteunt. Ik weet even niet wat te zeggen. Ik ga me niet pijnigen met de vraag hoe alles was verlopen als mijn oudtante er wel van had geweten. Mijn moeder heeft de banden in ieder geval niet onderhouden. En van mijn vader moest ik het ook niet hebben, dat was nogal een einzalgänger, als ik de verhalen moet geloven.

Ik leg mijn hand op de kleine hand van mijn tante, die ze op mijn arm heeft gelegd. De mijne is plakkerig van de hitte die ik niet gewend ben, de hand van mijn tante voelt koel aan, maar ook klein, rimpelig. Ondanks haar fragiele uitstraling straalt ze iets krachtigs uit, als een rots in de branding. Ik voel mij meteen sterker nu ik naast haar sta.

‘Ik had het ook graag anders gezien. En ik had dit graag met mijn zus erbij gedaan,’ antwoord ik. ‘Maar nu gaan wij het samen doen en we gaan er een mooie plechtigheid van maken.’

Bij de begrafenisondernemer maakt mijn tante meteen duidelijk dat er met haar niet te sollen valt.

‘Deze jongen is familie van me,’ zegt ze streng.

Ze moeten hier niet denken dat ze deze Surinaamse Nederlander – of ben ik een Nederlandse Surinamer? – zomaar wat kunnen aansmeren. Mijn tante is een vrouw van aanzien – iedereen in Suriname kent haar – en daar weet ze handig gebruik van te maken. We kiezen een kist uit en maken afspraken over hoe we willen dat de plechtigheid verloopt.

Als we weer in haar auto terug naar huis rijden voel ik dat Claudetta me van opzij zit aan te kijken. Ze zit naast

me op de achterbank. Haar chauffeur rijdt. Ik realiseer me dat ik al een tijdje niks heb gezegd. Ze heeft gemerkt dat de voorbereidende gesprekken nu al veel indruk op me maken, en dan moet de uitvaart nog volgen.

Vanuit het niets doet ze een bekentenis: 'Wist je dat ik lesbisch ben?'

Ik kijk haar verrast aan en weet even niks terug te zeggen.

'Nee, mannen, daar heb ik niet veel meer mee. Mannen kunnen er niet tegen als vrouwen macht hebben. Of als ze meer geld verdienen. Vrouwen respecteren elkaar tenminste!'

Ze lacht terwijl ze me in mijn arm knijpt.

'Zo is het toch, mi gudu?' Ze kijkt me stralend aan, nieuwsgierig naar mijn reactie. Door haar vertrouwelijkheid en openhartigheid heb ik het gevoel dat we weer een stukje dichterbij elkaar zijn gekomen. Ik pak haar hand en knijp er zachtjes in.

Met het regelen van de uitvaart alleen ben ik er nog niet. Mijn moeder had ook nog een perceel met haar huis erop, en een bedrijfje. Omdat alles zo plotseling is gegaan is het nu mijn taak om alle losse eindjes aan elkaar te knopen. Dat begint bij het opruimen van haar huis. Dat kan een verdrietige ervaring zijn, maar tegelijkertijd ook een mooie, zeker als je het opruimen samen kunt doen. Het verleden wordt in dozen gestopt. Het is letterlijk een tastbare manier om afscheid te nemen. Het is een bijzondere klus, bij het openen van elke lade, doos of kast leer ik de vrouw die mij gebaard heeft iets beter kennen. Ik verwonder me over foto's van mensen die ik niet ken, wit, donker,

alle kleuren door elkaar. Onder het bed waar ze niet lang geleden gevonden is, ligt een doos vol met cd's van mijn zus. Het ontroert me, ik blader voorzichtig door de cd's. In de muziek konden ze elkaar goed vinden, wordt me al snel duidelijk. Het was zoveel beter geweest als Eartha nu naast me had gezeten. Ik merk dat er een traan over mijn wang rolt. Ik veeg hem weg. Niet hier, niet nu. Ik gun mezelf geen tijd voor emoties.

Het doet me geen pijn dat ik tussen haar spullen en papieren niets tegenkom dat van mij is, of over mij gaat. Het valt me wel op dat ik niks kan vinden, maar ik kijk er niet van op. Behalve de doos met cd's van Eartha vind ik ook niets wat over haar andere kinderen gaat, trouwens. Behalve Eartha en mij had onze moeder kinderen bij twee andere mannen. Mijn drie halfbroers hebben ervoor gekozen om niet naar Suriname te komen voor het afscheid. Dat hebben ze mij laten weten toen ik hen belde om het nieuws over te brengen. Het gevoel is kennelijk wederzijds.

Ik heb een ander besluit genomen, maar ik begrijp hun afweging. Ook zij zijn op jonge leeftijd in de steek gelaten door hun moeder, net als ik. Al had een van mijn halfbroers me aan de telefoon gezegd dat hij nog steeds van haar hield, omdat ze 'toch ook leuk was'. Leuk. Ik vind het mooi dat hij dat kan zeggen, maar tegelijkertijd snap ik het niet. Ik had net zomin behoefte aan contact gehad, ook niet toen zij na haar verhuizing terug naar Suriname wel geregeld contact met mij had gezocht, toen ik allang volwassen was. Het is een keuze die ik op jonge leeftijd heb moeten maken, puur om mijzelf te beschermen. Ik kon niet anders. Het was lijfsbehoud. Ik ben ook nu niet naar Suriname gekomen om mijn moeder terug te vinden.

Ik ben hier om haar uitvaart te regelen. Ik heb daar geen speciale gevoelens bij, houd ik mezelf voor. Ik wil alleen maar laten zien dat ik het anders doe dan zij. Ik ben er nog niet uit aan wie ik dat wil bewijzen. Aan mezelf? Aan haar?

Mijn moeder had naast haar werk bij een bedrijf dat zich bezighoudt met ongediertebestrijding een eigen handeltje in geneeskrachtige planten en kruiden. Dat moet worden overgedragen. Er moeten verzekeringen worden stopgezet. Ze kreeg AOW uit Nederland, dat moet ook worden geregeld. Er is geen testament; wel is duidelijk dat mijn moeder gecremeerd wilde worden. Ik heb geen idee of ze specifieke wensen had voor haar uitvaart. Ik ken haar smaak niet. Het uitgangspunt is om er samen voor te zorgen dat het er allemaal mooi uitziet. We moeten dingen regelen, mijn tante en ik.

Na het opruimen van het huis ga ik terug naar mijn hotel. Het is een oase van rust achter de gevel van een wit, houten koloniaal herenhuis met veranda. Daarachter liggen de hotelkamers naast een elegante tropische binnentuin met prachtige bloemen. Ik ontbijt er elke ochtend buiten, onder de beschutting van een afdak tegen de zon, terwijl de vogeltjes proberen het eten van mijn bord te stelen. Het personeel bakt er op verzoek ter plekke roerei voor je, maar je kunt je dag ook starten met pittige, typisch Surinaamse gerechten. Aan het eind van het pad dat door de tuin slingert is een bescheiden zwembad aan de oever van de Surinamerivier. Als je geluk hebt kun je er een leguaan zien zonnen. Ik wil er even bijkomen bij de bar van het zwembad en bestel een glas wijn. En dan gebeurt het toch. Ik krijg een enorme huilbui, die ik al de hele dag

voelde aankomen maar steeds had onderdrukt. Het is niet uit verdriet om mijn moeder, dat voel ik. Het is om Eartha. Ik huil dikke tranen. Na alles wat Eartha heeft gedaan om haar moeder terug te krijgen, om de banden te helen, had juist zij het heel erg verdiend om nu waardig afscheid te kunnen nemen. Ik had het ook verschrikkelijk graag samen met haar gedaan. Samen met haar de jurk uitkiezen die we moeder aantrekken, samen de teksten samenstellen en de bloemen uitzoeken. Samen herinneringen ophalen. Misschien samen haar cd's beluisteren en muziek uitkiezen. Ik had haar graag willen troosten. Ze zou mij ongetwijfeld tot steun zijn geweest.

Die week voorafgaand aan de uitvaart willen mijn drie Surinaamse oudtantes, Claudetta en haar twee zussen, mijn moeder een rituele wassing geven, een manier om de zonden af te wassen, om vergeving te vragen aan de voorouders. We zijn met een aantal broeders en zusters die mijn moeder zullen afleggen in het uitvaartcentrum. Mijn tantes hebben allemaal spullen meegenomen, die nodig zijn voor de plechtigheid. Mijn tante Marlène weet precies hoe ze deze winticeremonie moet uitvoeren. Nadat ze de voorbereidingen heeft getroffen en de kruiden door elkaar heeft gemengd die nodig zijn voor de wassing, lijkt het of ze rechtstreeks in contact komt met iets hogers. Ze wordt er werkelijk door bevangen. Haar ogen draaien naar boven, haar stem klinkt anders, hoger dan eerst. De gebeden, de trommels, de kruidenwassing. Ook ik word er helemaal in ondergedompeld. Het ritme van de woorden dringt door tot al mijn vezels, al versta ik niets van wat er gezegd wordt. Wel begrijp ik dat mijn tante aan Marita

vertelt dat haar zoon er is en dat haar voorouders haar staan op te wachten. Ze kan alles loslaten. Het is goed zo.

Er wordt alcohol en water gesprenkeld. De broeders en zusters zingen. En dan vraagt Claudetta me als oudste zoon dichterbij te komen en mijn voorhoofd tegen het hoofd van mijn moeder te drukken. Er wordt een doek over ons gelegd en mijn tantes zeggen gebeden. Van onder de doek hoor ik de stemmen van mijn tantes, hun gebeden en het gezang van de groep. Ik voel de huid van mijn moeder. Ik ruik haar. Ik kan me niet heugen ooit zo dicht bij mijn moeder te zijn geweest. Er is alleen een vage herinnering. Als kind heeft ze me vast weleens tegen zich aan gedrukt, maar nu zo dicht bij haar te zijn voelt onwezenlijk, onwerkelijk. Toch gebeurt het. Ik ben er. Ik ben gewoon hier. Vlak bij mijn moeder. Ik voel haar. En ik zal er voor haar zijn.

Na afloop van de ceremonie is tante Marlène helemaal op. Ik kan aan haar zien dat de rituelen heel wat van haar hebben gevergd. Daarna gaan de broeders en zusters aan de slag om mijn moeder netjes te maken, zodat ze er op de dag van de uitvaart fatsoenlijk bij ligt.

Als ik weer terug ben bij het hotel kleeft ik me gauw om en loop daarna meteen door naar het zwembad, achterin in de bloementuin. Ik neem een duik in het verfrissende water dat zich als een kalmerende deken om me heen sluit. Ik blijf even onder water en kom dan proestend boven. Het werkt voor mij na alle emoties van de afgelopen dagen bijna als een rituele wassing, als een heling. Ik voel dat ik het aankan, dat ik klaar ben voor de dag van morgen.

Het wordt een plechtigheid op zijn Surinaams. Dat betekent: lang, uitbundig en kleurrijk. Ondanks de coronamaatregelen – het is zomer 2021 – met stoelen die een stukje van elkaar staan en mondkapjes. Er wordt niet op de klok gekeken. Het afscheid mag gerust even duren. Een ingehuurd orkestje van sousafoon, trompet en saxofoon speelt muziek, er wordt gedanst rond de kist. Dat is een witte met een paarse bekleding in dezelfde kleur als de jurk van mijn moeder, die ik met Claudetta voor haar heb uitgezocht. Er worden toespraken gehouden en er wordt tot de voorouders gebeden om hen te waarschuwen dat mijn moeder onderweg is en hun te vragen of ze haar goed willen ontvangen.

Er horen allerlei rituelen bij, die indruk op me maken. Ze zijn nieuw voor mij. Ik ben te gast in een vreemde cultuur, zo voel ik dat. Ik gun haar de weg die zij moet bewandelen en ik wandel een stukje met haar mee. In de Surinaamse cultuur wordt niet alleen het lichaam van de overledene weggebracht, maar ook de ziel. Daar wordt werk van gemaakt. Dat had ik al gemerkt bij de winticeremonie van eerder deze week. Het is aan de nabestaanden om ervoor te zorgen dat de ziel van de overledene op een goede manier de oversteek kan maken naar de voorouders.

Dankzij de toespraken op haar uitvaart leer ik mijn moeder beter kennen. De sprekers vertellen verdrietig maar vol liefde over de vrouw die zij privé of op het werk hadden leren kennen als opgewekt, goedlachs, energiek, hardwerkend en zorgzaam.

‘Ze gaf je altijd een push,’ vertelt een collega die er een gewoonte van had gemaakt in het geval van problemen bij mijn moeder aan te kloppen voor goede raad.

Veel indruk maakt het verhaal van Max, een jonge Surinamer die door mijn moeder onder haar hoede was genomen. Zij had hem een baantje gegeven in haar winkel in medicinale kruiden. Max vertelt over een moeilijke jeugd die hem weinig goeds had gebracht.

‘Ik was de weg kwijt. Ik had iemand nodig die geduld met mij had. Marita had dat. Ze heeft me de basics geleerd om iets van mijn leven te maken. Ze was als een moeder voor me.’

Dat laatste doet me opnieuw geen pijn. Ik ben alleen maar blij voor haar dat ze de laatste jaren van haar leven heeft laten zien een goede moeder te kunnen zijn. Ik ben ook blij voor Max, die kennelijk op het juiste moment haar pad heeft gekruist en van haar heeft kunnen krijgen wat ze niet kon geven toen ik nog een kind was. Ze kon het uiteindelijk dus wel, ze had alleen lange tijd nodig om dit punt te bereiken. Kennelijk. Ik gun het hun allebei. Ik heb Max het huis van mijn moeder nagelaten. Daar kan hij met al zijn kinderen een beter bestaan opbouwen. En dat is goed zo. Uit de verhalen begrijp ik dat mijn moeder in Suriname rust heeft gevonden, eindelijk. En een thuis. Ze heeft familie teruggevonden en ze heeft vrienden en collega’s gekregen die van haar hielden. Daar ben ik oprecht blij mee.

Zo zeg ik het ook in een kleine toespraak waarmee we de uitvaart afsluiten. Ik spreek, misschien wel voor het eerst, als een zoon tot zijn moeder. Zonder de dingen mooier te maken dan ze zijn geweest.

‘Ik heb de hand van mijn mama vroeg losgelaten,’ zeg ik zonder wrok, zonder spijt, zonder een ‘wat als’. ‘We hadden weinig contact, maar je had altijd een plek in mijn

hart. Ik ben gekomen om jou te vertellen dat ik van je hou. We gaan je meenemen in onze verhalen.'

Na afloop van de ceremonie is het nog niet voorbij. Medewerkers van het afscheidscentrum maken de kist dicht en alle boeketten van vrienden en familie leggen ze er weer bovenop. De kist met mijn moeder wordt in een auto geschoven en in optocht rijden we achter haar aan. We rijden door Paramaribo langs een aantal plekken die voor haar belangrijk zijn geweest. Zo kan ze afscheid nemen van haar winkeltje, het kantoor van de onderneming waar ze heeft gewerkt en het radiostation waar ze programma's heeft gemaakt. Daarna keert de rouwstoet terug naar het crematorium, waar de kist in de oven verdwijnt. Er is geen weg terug. Met een klik valt de deur in de sponning. In mijn herinnering, later, heb ik eigenhandig de deur dichtgedraaid, al heeft in werkelijkheid een medewerker van het crematorium dat gedaan. Toch voelde het voor mij op dat moment wel zo, en nu nog, alsof ik het was. Het afscheid was daarmee heel definitief.

Voor de laatste keer deze week rij ik, een dag na de plechtigheid, vanaf mijn hotel in Paramaribo naar mijn tante in Boxel, naar haar huis op de voormalige suikerplantage. Ik zie het kanaal en de sluis rechts van het huis van mijn tante, nog gebouwd door slaafgemaakten in een andere tijd. Toen mijn tante het terrein tientallen jaren geleden kocht zei haar familie dat ze het stuk drassige moerasgrond zo snel mogelijk weer van de hand moest doen. Een miskoop vonden ze het. Maar Claudetta trok zich daar niks van aan; ze heeft de grond laten ophogen en er een prachtige

plek van gemaakt. Van de week heeft ze me gewezen op de kapa die op haar erf staat. Daarin werd in de slaventijd het suikerrietsap tot melasse ingekookt. Nu wordt de kapa gebruikt voor wintipreis, rituele dansen voor wintigoden, zoals eerder slaafgemaakten er rituelen mee uitvoerden om de oogst te laten mislukken. Die volksverhalen worden doorverteld en die heeft Claudetta ook gehoord. De kapa behandelt ze daarom met het grootste respect voor haar voorvaderen.

Het valt me zwaar afscheid van Claudetta te moeten nemen. Ik wil haar beide handen grijpen, maar realiseer me dan pas weer haar handicap. Haar rechterhand is lam. Toen ik er van de week naar vroeg heeft ze me verteld van het ongeluk in de jaren veertig, waarbij ze toen ze jong was met een baby op de arm – haar kleine nichtje – op straat was aangereden. De baby mankeerde niets, maar mijn tante had haar pols gebroken. Een kind was ze nog maar. In het oude 's Lands Hospitaal is het destijds verkeerd gespalkt. Vanaf de onderkant van haar elleboog tot aan haar pols reikte de spalk, die mijn tante met haar kleine vingertjes probeerde tegen te houden, zodat het ding er niet af zou glijden. Na weken van pijn voelde ze helemaal niets meer en nu kan ze nog altijd haar hand niet bewegen. Ze is er als kind vaak om gepest. Haar moeder had de zakken in haar jurk zo aangepast dat ze er haar rechterhand in kon steken, om te voorkomen dat mensen haar aanstaarden, of erger. In plaats van haar handen te pakken geef ik mijn tante een brasa. Ik hoop haar terug te zien, mijn parel, al realiseer ik me ook dat we niet veel tijd meer hebben.

Na die week Suriname stap ik weer op het vliegtuig naar Amsterdam. Ik heb niet veel van Paramaribo gezien en nog minder van de rest van het land, maar daar ben ik ook niet voor gekomen. Het is goed geweest zo. Ik kan tevreden terugkijken op wat ik heb gedaan. Maar ik ben ook moe van alle indrukken en wil naar huis. En mijn thuis is, ondanks Claudetta, niet in Suriname. Mijn thuis is in Amsterdam, bij mijn vriendin, bij mijn kinderen, bij mijn vrienden. Suriname is het land van mijn ouders, van mijn oudtantes, maar niet van mij. Ook dat voel ik op dat moment duidelijk in het vliegtuig naar Nederland. Ik kan niet wachten tot het toestel opstijgt. Ik mag weer naar huis.

Een paar weken later stuurt mijn tante me een filmpje toe. Het is een kort verslag van het uitstrooien van de as van mijn moeder op zee. Samen met haar zussen en Max was Claudetta in een bootje de Surinamerivier op gevaren om bij de monding van de rivier de as uit de urn over het water van de Atlantische Oceaan uit te strooien. Er werden bloemen in het water gelegd en er werd een gebed opgezegd voor haar zielenheil. Ik bekijk het filmpje een paar keer. Het is een mooie ceremonie. En ik ben blij voor mijn moeder. Ze is met aandacht en liefde naar haar laatste rustplaats gebracht. Ze is nu voorgoed thuis.

Er gaan een paar weken voorbij voor ik me realiseer wat ik mis. Niet mijn moeder. Wel mijn zus, en met haar mijn connectie met familie, waarvan ik eigenlijk nog weinig weet. De uitvaart van mijn moeder heeft me geleerd dat ik nu emotioneel sterk genoeg ben om op zoek te gaan. Ik ben blij mijn oudtante te hebben gevonden, maar ik voel dat er meer moet zijn. Ik ga op zoek naar de papieren die

ik al bijna vergeten was. De formulieren die ik ruim tien jaar geleden getekend heb. Als ik die tussen mijn paperassen vind, besluit ik terug te keren. Het is het enige tastbare bewijs dat er nog iets in Suriname is dat op me wacht. En ik heb het al te lang uitgesteld daarnaar terug te keren. Er is niemand die me nu nog in de weg staat om op zoek te gaan naar het verhaal van mijn voorouders, zodat ik het aan mijn kinderen kan vertellen. De geschiedenis stopt niet bij mij.